

IV. ECZACI KADINLARA YÖNELİK CİNSİYETÇİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR SAHA ARAŞTIRMASI

1. Amaç:

Araştırmanın temel amacı ülkemizde eczacılık yapan kadınların cinsiyetlerinden dolayı mesleklerini icra ederken bir ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığını sorgulamaktır.

2. Varsayımlar:

Varsayım olarak Eylül 2000'de yapılan atölye çalışmasının sonuçları kullanılmıştır. Bu varsayımlar, Bölüm III'te ifade edilmiştir.

3. Araştırmada Kullanılan Değişkenler/Kavramlar:

Bağımsız Değişkenler:

Demografik Bölge

Yaş

Medeni Durum

Bağımlı Değişkenler:

Çocuk sayısı, eşiyle kan bağı olup olmadığı, mezun olduğu okul, 18 yaşına kadar yaşadığı yer, ailenin eğitim durumu, hane kazancı, mülk sahipliği, birlikte çalışılan kişilerin cinsiyeti ve görevi, eşi veya babasının eczanedeki pozisyonu, iş yükünü paylaşma, teknoloji kullanımı, meslek örgütünde görev alma, siyasi tercihler, tutum ölçeği.

Demografik Bölge: NEE tarafından sınıflandırılan beş demografik bölge kullanılmıştır. Bunlar Batı, Orta, Güney, Kuzey ve Doğu'dur. Bu bölgeler kapsamındaki iller aşağıda sıralanmıştır:

Orta; Çankırı, Çorum, Yozgat, Tokat, Amasya, Bilecik, Eskişehir, Uşak, Kütahya, Afyon, Ankara, Kırşehir, Nevşehir, Bolu, Konya, Kayseri, Niğde, Aksaray, Karaman, Kırıkkale

Kuzey; Trabzon, Rize, Giresun, Ordu, Artvin, Samsun, Kastamonu, Zonguldak, Sinop, Bartın.

Güney; Muğla, Burdur, Isparta, Antalya, Hatay, Adana, İçel, Gaziantep.

Doğu; Mardin, Diyarbakır, Siirt, Hakkari, Bitlis, Van, Batman, Şırnak, Kars, Bingöl, Ağrı, Muş, Erzurum, Ardahan, Iğdır, Urfa, Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Sivas, Tunceli, Elazığ, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt.

Batı; Edirne, İstanbul, Kırklareli, Tekirdağ, Balıkesir, Kocaeli, Sakarya, Çanakkale, Bursa, İzmir, Denizli, Manisa, Aydın

4. Gereç-Yöntem

Örnek Seçimi

İller	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Konya	9,5	9,5
Edirne	9,5	19,0
Antalya	13,1	32,1
Çanakkale	8,3	40,5
Denizli	9,5	50,0
Gaziantep	3,6	53,6
İstanbul	13,1	66,7
Ankara	15,5	82,1
İzmir	8,3	90,5
Uşak	2,4	92,9
Samsun	2,4	95,2
Yozgat	1,2	96,4
Kars	1,2	97,6
Balıkesir	2,4	100,0
TOPLAM	100,0	

Ölçüm Aracının Geliştirilmesi:

Atölye çalışmasında türetilen varsayımların geliştirilmesine dayalı olarak yapılandırılan soru formu aşağıdaki başlıklardan oluşmaktadır:

- Sosyo-demografik özellikler (yaş, aile, oturlan yer, bölge, şehir)
- Mesleki profil (ne zaman, niye, nerede, branşı, tercih, tercihe etkiler, okulu bitirme yılı)
- Mesleki sorunlar (ücret/gelir, gelir idaresi, eczanede kim duruyor, bilimsel aktivite)
- Günlük yaşam (ev idaresi, çocuk bakımı, yaşlı bakımı, günü değerlendirme, sosyal aktiviteler, gelir değerlendirme, kişisel yatırımlar)
- Aile yapısı (hane büyüklüğü, çocuk sayısı, çocukların eğitim düzeyi, eşinin mesleği, eşinin eğitim düzeyi, bakmakla sorumlu olduğu kimseler)
- Siyasal katılım (partiye üyelik, oy verme, derneğe üyelik, sivil yaşam, siyasi yelpaze)
- Siyasal tercihlerin yapılandırılmasında toplumsal cinsiyet faktörünün etkisi (eşinin/ailenin siyasi tercihleri)

- Meslek örgütüne katılım (katılım düzeyi, beklenti, aktivite)
- Meslek örgütüne katılımda toplumsal cinsiyet faktörünün etkisi (sorunlar, (eşi eczacı olanlar için) eşi meslek örgütünde çalışıyor mu, oda yönetimi oluşturulmasında etkili faktörler, başka bir bölgede/branşta/yerleşim yerinde/medeni durumda/çocuk-suz olsa çalışmayı düşünür mü)
- Yaş ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin sorgulanması (yaş arttıkça siyasal katılım/günlük yaşam/eviçi yaşam/bilimsel etkinlik kolaylaşıyor mu).
- Medeni durum ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin sorgulanması (evli olmak, siyasal katılım/günlük yaşam/eviçi yaşam/bilimsel etkinliği kolaylaştırıyor mu)
- Yaşanılan bölge ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin sorgulanması (şehir büyüdükçe siyasal katılım/günlük yaşam/eviçi yaşam/bilimsel etkinlik kolaylaşıyor mu).
- Branş ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin sorgulanması (farklı branşlar siyasal katılım/günlük yaşam/eviçi yaşamı kolaylaştırıyor mu)
- Gelecek beklentisi (iş bırakmayı/başka şehire taşınmayı/branş değiştirmeyi düşünüyor mu, hangi koşullarda)

Form bu başlıklar altında açık/kapalı uçlu toplam 59 sorudan oluşmaktadır. Formda geçerliliği/ güvenilirliği test edilmiş olan 5'li likert skalasıyla birlikte, bir de 15 önermeden oluşan bir tutum ölçeği de kullanılmıştır.

Uygulama:

Araştırmanın saha uygulaması proje asistanları tarafından yapılmıştır. Uygulama, Türkiye'de Hipertansiyonlu Hastaların Tedaviye Uyuncu ve Akılcı Antihipertansif Kullanımı ile Eczacılıkta Talep-Hizmet Korelasyonu projelerinin saha çalışmalarının da yürütüldüğü 19 Şubat-25 Nisan 2001 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

5. Bulgular ve Tartışma

Tablo-19: Araştırmaya Katılan Eczacıların Yaşı

Yaş Grupları	Frekans	Yüzde
23-32	26	31,0
33-42	26	31,0
43-52	24	28,6
53 ve üstü	8	9,5
TOPLAM	84	100,0

Tabloda da görüldüğü gibi, ilk eczane açma yaşı olan 23'ten itibaren onlu gruplar halinde ifade edilen eczacıların yaş dağılımı, birbirine büyük oranda benzerdir.

Tablo-20: Araştırmaya Katılan Eczacıların 18 Yaşına Kadar En Uzun Süre Yaşadıkları Yer

Yaşanan Yer	Frekans	Yüzde
İlçede	14	16,7
İl merkezinde	49	58,3
Metropolde	21	25,0
TOPLAM	84	100,0

Araştırmaya katılan eczacıların çok büyük bir çoğunluğu, 18 yaşına kadar yaşantısının büyük bir kısmını nüfusu 20.000'in üzerinde olan kentlerde geçirmiştir. Aynı zamanda, şu anda var olan sekiz eczacılık fakültesinden beş tanesinin de üç büyük ilde bulunduğu göz önünde tutulursa, yine çok büyük bir kısmının hayatının en az dört yılını da bir metropol ilde geçirmiş olduğu kolaylıkla saptanabilecektir.

Tablo-21: Araştırmaya Katılan Eczacıların Medeni Durumu

Medeni Durumu	Frekans	Yüzde
Evli	48	57,1
Bekar	27	32,1
Ayrı/boşanmış	9	10,7
TOPLAM	84	100,0

Araştırma kapsamında görüşülen 84 kadın eczacıdan 48 tanesi (yüzde 57.1) evlidir. Buna karşın, yüzde 32.1'i bekar, yüzde 10.7'si ise boşanmıştır. Bu oran, tüm Türkiye dikkate alındığında oldukça yüksek bir orandır. 1994 yılı için tüm evlilikler içinde boşanma ile sonuçlanan evlilik yüzdesi yüzde 0.4'tür (DİE, 1994). Ancak eğitim durumu yükseldikçe boşanma oranının arttığı da bilinen bir gerçektir. Buna ek olarak, ilmi ve serbest meslek sahipleri ile üst düzey yönetici kadınlar arasında diğer meslek gruplarına göre boşanma yüzdeleri genellikle yüksektir.

Yaş gruplarına göre medeni durum dağılımı incelendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Tablo-22: Araştırmaya Katılan Eczacıların Yaş Gruplarına Göre Medeni Durumları

Medeni Durumu	Yaş Grupları				Toplam
	23-32	33-42	43-52	53 ve üstü	
Evli	20,8%	39,6%	31,3%	8,3%	100,0%
	38,5%	73,1%	62,5%	50,0%	57,1%
Bekar	59,3%	14,8%	18,5%	7,4%	100,0%
	61,5%	15,4%	20,8%	25,0%	32,1%
	61,5%	15,4%	20,8%	25,0%	32,1%
Ayrı/boşanmış		33,3%	44,4%	22,2%	100,0%
		11,5%	16,7%	25,0%	10,7%
TOPLAM	31,0%	31,0%	28,6%	9,5%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p < 0.005$

Yaş gruplarına göre araştırmaya katılan kadın eczacıların medeni durumunu gösteren tablo, Türkiye geneliyle uyumlu bir profile işaret etmektedir. Türkiye'de üniversite mezunu kadınların evlilik yaşı ortalaması 23.5'tur (DİE, 1994). Eczacılar içinde, evli kadınların oranının en yüksek olduğu yaş grubu 33-42'dir. 43 yaş sonrası dönemde ise ayrı ve boşanmış kadınların sayısında hızlı bir artış görülmektedir. Beklenebileceği gibi, bekar kadınların yüzde 61.5'ini 23-32 yaş arasındakiler oluşturmaktadır. 23-32 yaş arasında da 23-26 yaş arasındaki kadınlar büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır.

Tablo-23: Araştırmaya Katılan Eczacıların İlk Evlilik Yaşı

Yaş Grubu	Yüzde
21-25	63,2
26-30	36,8
TOPLAM	100,0

Araştırmaya katılan tüm eczacılardan evli olanların ilk evlilik yaşı yüzdesi incelendiğinde, yüzde 63.2'si 25 yaşını, yüzde 36.8'i ise 30 yaşını doldurmadan evlenmiştir. Bu oran Türkiye genelindeki ilk evlilik yaşı istatistikleriyle karşılaştırıldığında, kadın eczacıların daha geç evlendikleri görülmektedir. Ancak, genellikle eğitim düzeyi yükseldikçe evlilik yaşının yukarı çekildiği bilinmektedir. Okuma-yazma bilmeyenler için ortalama evlilik yaşı 16.5 iken, üniversite mezunu kadınlarda bu yaş, yukarıda da değinildiği gibi, 23.5'a çıkmaktadır.

Tablo-24: Araştırmaya Katılan Eczacıların Evlenme Biçimi

Evlenme Biçimi	Frekans	Yüzde
Tanışarak evlendik	40	70,2
Görücü usulüyle	17	29,8
TOPLAM	57	100,0

Eczacı kadınların yüzde 70.2'si eşleriyle tanışarak evlenmişlerdir. Yaş ilerledikçe görücü usulüyle evlenmiş olan eczacıların sayısında da bir artış gözlenmektedir (53 yaş üzeri için yüzde 38). Bu durum, eczacı kadınların toplumun genelinde olduğu gibi, git-tikçe artan oranda görücü usulü evlenme biçimini terk ettiklerini göstermektedir.

Tablo-25: Araştırmaya Katılan Eczacıların Eşiyle Kan Bağı Olma Durumu

Kan Bağı	Frekans	Yüzde
Var	13	22,8
Yok	44	77,2
TOPLAM	57	100,0

Evli eczacılar içinden eşiyle kan bağı olanların oranı, yüzde 22.8'dir. bu rakam da yaş arttıkça artmakta, azaldıkça azalmaktadır.

Tablo-26: Araştırmaya Katılan Eczacıların Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Frekans	Yüzde
Yok	3	5,3
1	15	26,3
2	34	59,6
3	5	8,8
TOPLAM	57	100,0

Yine Türkiye genelinde olduğu gibi, eğitim düzeyi yükseldikçe sahip olunan çocuk sayısı azalmaktadır saptaması, bu çalışma ile de doğrulanmıştır. Eczacı kadınların büyük bir çoğunluğunun sahip olduğu çocuk sayısı 2'dir (yüzde 59.6).

Tablo-27: Araştırmaya Katılan Eczacıların İlk Çocuğunu Doğurma Yaşı

İlk çocuk doğurma yaşı	Frekans	Yüzde
21	1	1,9
22	3	5,6
23	7	13,0
24	2	3,7
25	8	14,8
26	9	16,7
27	3	5,6
28	6	11,1
29	5	9,3
30	3	5,6
31	3	5,6
32	2	3,7
33	2	3,7
TOPLAM	54	100,0

Araştırmaya katılan eczacılar içinde, ilk çocuğun doğumu için en sık görülen yaş (mod), 26'dır. Eczacı kadınların yüzde 40.5'i ilk çocuğunu 25-26 yaşları arasında dünyaya getirmiştir. Yüzde 71.4'ü ise ilk çocuğunu 25-30 yaş arasında doğurmaktadır. Bu da ortalama evlilik yaşı ile uyum gösteren bir veridir. Aynı zamanda, eğitim düzeyi yükseldikçe ilk çocuğun doğum yaşının yükseldiği bilgisini doğrulamaktadır.

Tablo-28: Araştırmaya Katılan Eczacıların Çocuk Sayısının Değerlendirilmesi

Çocuk Sayısı	Frekans	Yüzde
İstedğim sayıda	43	79,6
İstedğimden fazla	3	5,6
İstedğimden az	8	14,8
TOPLAM	54	100,0

Tabloda da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan kadın eczacılar yüzde 79.6 oranında çocuklarının istediği sayıda olduğunu belirtmiştir. Bu rakam, kadın eczacıların aile planlamasına yaklaşımda bilinçli davrandıkları izlenimi vermektedir. Çocuk sayısının istediğinden fazla olduğunu ifade edenlerin oranı ise sadece yüzde 5.6'dır.

Tablo-29: Araştırmaya Katılan Eczacıların Başka Çocuk İsteme Durumu

Başka Çocuk İsteme	Frekans	Yüzde
Ben istemiyorum ancak eşim istiyor	2	4,2
Eşim istemiyor ancak ben istiyorum	2	4,2
İkimiz de istiyoruz	8	16,7
İkimiz de istemiyoruz	36	75,0
TOPLAM	48	100,0

Eczacılar ve eşlerinin yüzde 75'i daha fazla çocuk istememektedir. Bir önceki tabloyla birlikte incelendiğinde eczacıların iki çocuklu çekirdek ailelerde yaşamayı büyük bir çoğunlukla tercih ettikleri görülecektir. Hem eşi hem de kendisi bir başka çocuk daha isteyen aileler, genellikle tek çocuklu (yüzde 62.7) ve kadının 30 yaş altında olduğu (yüzde 82.9) ailelerdir.

Tablo-32: Araştırmaya Katılan Eczacıların Eczacı Olmayı İsteyerek Seçip Seçmedikleri Sorgulaması

	Frekans	Yüzde
Tamamen evet	30	35,7
Büyük çoğunlukla evet	16	19,0
Kısmen evet	24	28,6
Tamamen hayır	14	16,7
TOPLAM	84	100,0

Eczacılık mesleğini isteyerek seçip seçmediği sorgulanan eczacılardan yüzde 54.7'si mesleği tamamen ya da büyük çoğunlukla isteyerek seçtiklerini ifade etmişlerdir. Buna karşın, yüzde 16.7'si mesleği hiç istemediği halde yapmakta olduğunu söylemiştir.

Tablo-33: Araştırmaya Katılan Eczacıların Mesleği Seçme Nedeni

Mesleği Seçme Nedeni	Frekans	Yüzde
Ailedeki diğer eczacıların etkisi	10	11,9
Aile baskısı	7	8,3
Kadınlara uygun bir meslek	22	26,2
Ekonomik getirisi iyi	7	8,3
Eşim eczacı	1	1,2
Sağlık alanında çalışmak istedim	20	23,8
Diğer*	17	20,2
TOPLAM	84	100,0

* Diğer: tesadüf, seçme şansım yoktu vs.

Araştırmaya katılan eczacı kadınlar arasında, mesleği seçme nedeni olarak en çok belirtilen seçenek, eczacılığın kadınlara uygun bir meslek olduğu görüşüdür. Çalışmanın ilk bölümünde de kadınların gittikçe artan oranda profesyonel, serbest ve esnek zamanlı işleri tercih etmeye başladıklarını ifade etmiştik. Eczacılık mesleğinde çalışma koşulları diğer pek çok mesleğe göre ağır olmakla birlikte (gece nöbetleri, günde 12-13 saate varan çalışma süreleri, bazı illerde Cumartesi tatilinin olmayışı, güvenlik sorunu, ağır hasta sorumluluğu, bir ekonomik işletme birimi olarak eczanenin ayakta tutulması, eczane dışı işlerin yoğunluğu vs gibi); çözüm yollarının tümü etik olmamakla birlikte, yanında bir eczacı ya da kalfa çalıştırarak, ya da eczaneyi bir yakınına teslim ederek, eczanenin yükünü hafifletmek mümkün olduğundan, kadınlar gittikçe artan oranda eczacılığı ev ve çocuk sorumluluklarıyla birlikte yürütebilecekleri bir meslek olarak görmektedir.

Kadınların eczacılığı seçmesinin diğer bir nedeni, sağlık alanında çalışmak (yüzde 23.8) olarak açığa çıkmaktadır. Daha sonra diğer (tesadüf, seçme şansının olmaması vs.) ve ailedeki diğer eczacılar mesleği seçmede önemli etmenler olarak tanımlanmaktadır.

Tablo-34: Eşlerinin Aktif Olarak Mesleği Sürdürüp Sürdürmedikleri

	Frekans	Yüzde
Aktif olarak sürdürüyor	43	87,8
Aktif olarak sürdürmüyor	6	12,2
TOPLAM	49	100,0

Araştırmaya katılan eczacı kadınların yüzde 12.2'sinin eşi, aktif olarak mesleğini sürdürmemektedir. Bir başka deyişle, her dokuz kadın eczacıdan birinin eşi işsizdir. Bu işsiz olan eşin, eczanede eczacıya "yardım etmekte" olduğunu tahmin etmek güç değildir. Hatta maalesef sayıca az olmakla beraber bazı eczacıların diplomalarını eczaneye asıp evde oturdukları, onların yerine eşlerinin eczanede durdukları bilinen bir gerçektir.

Tablo-35: Eve Giren Aylık Toplam Kazanç

	Frekans	Yüzde
500-1 milyar	11	13,3
1-2 milyar	35	42,2
2-3 milyar	23	27,7
3-4 milyar	5	6,0
5 milyar ve üstü	9	10,8
TOPLAM	83	100,0

Tablo-36: Ev Sahipliği Durumu

	Frekans	Yüzde
Ev sahibi	67	79,8
Ev sahibi değil	17	20,2
TOPLAM	84	100,0

Eczacıların yüzde 79.8'i oturduğu evin sahibidir.

Tablo-37: Ehliyet Sahipliği Durumu

	Frekans	Yüzde
Ehliyet sahibi	65	77,4
Ehliyet sahibi değil	19	22,6
TOPLAM	84	100,0

Araştırmaya katılan kadın eczacıların yüzde 77.4'ü ehliyet sahibidir ve bu oran, yaş arttıkça artmaktadır.

Tablo-38: Araba Sahipliği Durumu

	Frekans	Yüzde
Araba sahibi	44	52,4
Araba sahibi değil	40	47,6
TOPLAM	84	100,0

Kadın eczacılar yüzde 77.4 oranında ehliyet sahibi olmasına ve yüzde 95'inin hanesinde en az bir araba olmasına karşın, günlük kullandığı arabası olan eczacı kadınların oranı yüzde 52.4'tür. Bekar kadınlarda bu oran evli kadınlardan daha yüksektir ($p < 0.005$).

Tablo-39: Kendi Adına Gelir Getirici Yatırım Sahipliği Durumu

	Frekans	Yüzde
Yok	58	69,0
Gayrimenkul	19	22,6
Banka hesabı	7	8,3
TOPLAM	84	100,0

Kadın eczacıların yüzde 69.0'unun kendi adına gelir getirici bir yatırımı yoktur. Kendi adına gelir getirici bir yatırımı olmayan eczacılar arasında evli olanların yüzdesi (yüzde 76.2) , bekar olanlara göre (yüzde 49.8) daha yüksektir ($p < 0.005$).

Tablo-40: Kredi Kartı Sahipliği Durumu

	Frekans	Yüzde
Kredi kartı sahibi	68	81,0
Kredi kartı sahibi değil	16	19,0
TOPLAM	84	100,0

Tablo-41: Eczanenin Mülk Sahipliği Durumu

	Frekans	Yüzde
Kendi mülküm	22	26,2
Kira	45	53,6
Babamın	12	14,3
Eşimin	5	6,0
TOPLAM	84	100,0

Her beş eczacıdan birinin eczanesi ya babasının ya da eşinin üzerine kayıtlıdır. Buna karşın her dört eczacıdan birinin eczanesi kendisinin, ikisinin eczanesi ise kiradır.

Tablo-42: Daha Önce Başka Bir Eczane Olup Olmadığı

	Frekans	Yüzde
Var	35	41,7
Yok	49	58,3
TOPLAM	84	100,0

Eczacı kadınların yüzde 60'a yakını ilk açtığı eczane yerini koruma eğilimindedir. Eczacı Profili Araştırması'nda bu rakam yüzde 57.5 olarak tespit edilmiştir ki, bu rakam, bu çalışmanın sonuçlarıyla uyumludur.

Tablo-43: Daha Önceki Eczaneyi Kapatma Nedenleri

	Frekans	Yüzde
Ailem taşındı	9	25,7
Evlendim	8	22,9
Çocuğum okula başladı	1	2,9
Yaşadığım yeri sevmedim	3	8,6
Büyükşehire taşındım	4	11,4
Sosyal çevreye uyum sağlayamadım	2	5,7
Yeterince para kazanamıyordum	3	8,6
Diğer	5	14,3
TOPLAM	35	100,0

Daha önce bir eczanesi olan her dört kadından (yüzde 41.7) bir tanesi ailesi taşıdığı, yine bir tanesi ise evlendiği için daha önceki eczanesini kapatmıştır. Bu rakamlar, eczacı kadının yer seçiminde dahi, aile odaklı düşündüğünü göstermesi açısından anlamlıdır.

Tablo-44: Eczaneyi Açacağı Yere Karar Vermede Etkili Faktörler

	Frekans	Yüzde
Ailemin yaşadığı yer	27	32,1
Büyüdüğüm yer	9	10,7
Çevremın olduğu yer	3	3,6
Eşimin çalıştığı yer	23	27,4
Çocuklarımin iyi eğitim göreceği yer	3	3,6
Sevdiğim yer	12	14,3
Alıştığım yer	2	2,4
Ekonomik getirisi fazla olan bir yer	4	4,8
Diğer	1	1,2
TOPLAM	84	100,0

Yine eczaneyi açacağı yere karar vermede en etkili olan faktör bu aile odaklı düşünme biçimidir. Eczacı kadınların yaklaşık yüzde 60'ı eczane açacağı yeri tespit ederken ya ailesini ya da eşini referans almaktadır.

Tablo-45: Eczane Açmaya Kendisinin Karar Verip Vermediği Sorgulaması

	Frekans	Yüzde
Tamamen evet	27	32,1
Kısmen evet	30	35,7
Büyük çoğunlukla evet	17	20,2
Tamamen hayır	10	11,9
TOPLAM	84	100,0

Tablo-46: Eczanenin Açılış Sermayesini Temin Yeri

	Frekans	Yüzde
Eşim	23	27,4
Ailem	42	50,0
Birikmiş para	4	4,8
Borç	2	2,4
Kredi	13	15,5
TOPLAM	84	100,0

Kadınların eczane açacağı yere karar vermede bir ekonomik ilişkinin de varlığını gözler önüne seren tablo, eczanenin açılış sermayesini temin eden eş veya ailenin, eczanenin yeri konusunda da müdahil olduklarına dair ipuçları vermektedir.

Tablo-47: Eczanede Çalışan Kişi Sayısı

	Frekans	Yüzde
1	36	42,9
2	31	36,9
3	10	11,9
4	2	2,4
TOPLAM	79	94,0
Yok	5	6,0
	84	100,0

Araştırmaya katılan eczacıların yarısına yakınının yanında bir kişi çalışmaktadır. Yüzde 6'sı ise yanında kimseyi çalıştırmamaktadır.

Tablo-48: Eşinin/Babasının Eczanede Yardımcı Olma Sıklığı

	Frekans	Yüzde
Hiçbir zaman	30	40,5
Nadiren	15	20,3
Ara sıra	13	17,6
Çoğunlukla	6	8,1
Her zaman	10	13,5
TOPLAM	74	100,0

Eczacıların yüzde 60,8'inin eczaneye yönelik olarak tanımlanan işler çerçevesinde nadiren de olsa yardımcı olan bir babası ya da eşi vardır.

Tablo-49: Eşine/Babasına Danışma Sıklığı

	Frekans	Yüzde
Hiçbir zaman	28	37,3
Nadiren	16	21,3
Ara sıra	19	25,3
Çoğunlukla	11	14,7
Her zaman	1	1,3
TOPLAM	75	100,0

Eğer eş ya da baba eczane işlerine yardımcı olmuyorsa bile yaklaşık yüzde 63 oranında eczaneye yönelik olarak tanımlanan işler çerçevesinde onlara danışılmaktadır.

Tablo-50: Kadın Eczacıların Seçilmiş Bazı Konularda Eşine ya da Babasına Danışma Sıklığı

	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Çoğunlukla	Her zaman
İlaç ile ilgili konularda	72.0	13.3	12.0		2.7
İlaç alım-satımında	69.3	21.3	8.0		1.3
Çek ya da banka hesabı takibinde	46.7	14.7	10.7	17.3	10.7
Personel alımında	45.3	4.0	13.3	13.3	24.0
Personelin işine son verilmesinde	45.3	5.3	13.3	14.7	21.3
Kurum anlaşmalarında	72.0	8.0	6.7	5.3	8.0
Hasta ile ilişkilerde	77.3	8.0	5.3	1.3	8.0
Reçete kayıtlarında	82.7	5.3	1.3	9.3	1.3
Muhasebe kayıtlarında	65.7	15.7	5.7	11.4	1.4
Kasa defteri tutulmasında	56.0	9.3	9.3	21.3	4.0
Eczane yeri seçiminde	52.0	9.3	8.0	16.0	14.7
Eczacılarla ilişkilerde	61.3	8.0	9.3	6.7	14.7
Oda ile ilişkilerde	82.7	4.7	2.7		10.7

Eş ya da babaya en çok danışılan konular personel alımı ve çıkartılmasıdır. Daha sonra eczane yeri seçimi ve diğer eczacılarla ilişkiler gelmektedir. Bir başka deyişle, eş ya da baba, en çok “sosyal bir mekan” olarak eczane işlerinde müdahil olmaktadır. En az danışılan konular ise, reçete kayıtları, oda ile ilişkiler, hasta ile ilişkiler ve ilaç ile ilgili konular gibi eczacıların profesyonellik alanına giren konulardır. Çek ya da banka hesabı takibinde ise yüzde 50’yi geçen oranda nadiren de olsa eş ya da babaya danışılmaktadır.

Tablo-51: Eczaneye Gelen Hastaların Cinsiyeti

	Frekans	Yüzde
Kadın	15	17,9
Erkek	23	27,4
Her ikisi de	46	54,8
TOPLAM	84	100,0

Eczacı kadınların yarısından fazlası, eczaneye gelen hastaların cinsiyeti konusunda ayırım yapmamışlardır.

Tablo-52: Eczanede Bulunan Bilgisayarın Kimin Tarafından Kullanıldığı

	Frekans	Yüzde
Kendim	44	52,4
Yardımcı personel	30	35,7
Çocuğum	3	3,6
Diğer	7	8,3
TOPLAM	84	100,0

Yine eczacı kadınların yarısından fazlası eczanede bulunan bilgisayarı kendisi kullanmakta, bu oran yaş azaldıkça artmaktadır ($p<0.005$).

Tablo-53: Ev İşlerini Yapan Kişi

	Frekans	Yüzde
Ben	51	66,2
Eşim ve ben	12	15,6
Yeğen	1	1,3
Gelin	1	1,3
Yardımcı	7	9,1
Anne	5	6,5
TOPLAM	77	100,0

Eczacı kadınların yüzde 66.2'si tam zamanlı olarak eczanede çalıştığı halde ev işlerini yapmaya devam etmektedir. Eşinin ev işlerinde kendisine yardımcı olduğunu ifade eden kadın eczacı oranı yüzde 15.6'dır. Bu rakamlar da göstermektedir ki, eczacı kadınlar da diğer kadınlar gibi, ev işi sorumluluğunu büyük çoğunlukla tek başlarına üstlenmektedir.

Tablo-54: Meslek Örgütünde Görev Alma Durumu

	Frekans	Yüzde
Evet	16	19,0
Hayır	68	81,0
TOPLAM	84	100,0

Eczacı kadınların yüzde 81'i daha önce meslek örgütünde hiç görev almamıştır. 1997 yılında yapılan Eczacı Profili Araştırmasında ise bu rakam yüzde 81.8 olarak saptanmıştır. Bu da bize, 1997 yılından 2001 yılına gelene kadar eczacı kadınların meslek örgütünde görev alma oranının ya çok küçük bir oranda değiştiğini ya da hiç değişmediğini göstermektedir.

Tablo-55: Meslek Örgütünde Görev Almama Nedenleri

	Frekans	Yüzde
Aday olmak istemedim	7	10,3
Gerek görmedim	10	14,7
Eşim istemedi	2	2,9
Çocuklarım istemedi	9	13,2
Kadın yöneticiler olumlu karşılanmıyor	1	1,5
Kadınlara yönetici olmak için sıra gelmiyor	10	14,7
Ayıracak zamanım yok	28	41,2
Şehir dışına gidip gelmem zor	1	1,5
TOPLAM	68	100,0

Kadınların meslek örgütünde görev almama nedenleri sorgulandığında en başta gelen nedenin “ayıracak zamanın olmaması” olduğu görülmektedir. Kadınların eczane ve ev işi sorumluluğu ve bu çerçevede az önce değindiğimiz değişmeyen rakamlar birlikte düşünüldüğünde, erkeklere oranla kadınların meslek örgütünde görev almaya ayıracak zamanının olmaması anlaşılır bir durumdur ancak istenir bir durum değildir. Kadınların kendilerine zaman yaratması ise, ancak ev işi sorumluluklarının paylaşılması ve meslek örgütündeki çalışma koşullarının kadınlara daha uygun hale getirilmesi ile olacaktır.

Araştırma çerçevesinde görüşülen eczacı kadınların yüzde 14.7'si ise, “kadınlara yönetici olmak için sıra gelmiyor” ve yüzde 1.5'i de kadın yöneticiler olumlu karşılanmıyor diyerek, bu alanda var olan açık bir cinsiyet ayrımcılığına dikkat çekmişlerdir.

Kadının eşi ve çocuklarının tutumunun da yüzde 16.1 oranında kadının meslek örgütünde görev alma isteğini belirlediği görülmektedir.

Tablo-56: Şu Anda Meslek Örgütünde Görevli Olup Olmadığı

	Frekans	Yüzde
Evet	9	10,7
Hayır	75	89,3
TOPLAM	84	100,0

Tablo-57: Meslek Örgütünde Görev Almaya Ailenin Yaklaşımı

	Frekans	Yüzde
Destekledi	4	44,4
Desteklemedi	5	55,6
TOPLAM	9	100,0

Araştırma çerçevesinde görüşülen ve daha önce ya da anketin yapıldığı sırada meslek örgütü yöneticisi olan kadın eczacıların yarısından fazlasının ailesi, meslek örgütünde görev alması konusunda kendisine destek olmamıştır. Soru formunda bulunan “ne destekledi, ne de desteklemedi” seçeneğinin hiçbir kadın eczacı tarafından işaretlenmemiş olması, dikkat çekicidir ve ailenin bu konuda olumlu ya da olumsuz mutlaka bir tavır aldığını göstermektedir.

Tablo-58: Meslek Örgütünde Görev Almanın Aile İlişkilerini Etkileme Biçimi

	Frekans	Yüzde
Olumlu yönde	2	22,2
Olumsuz yönde	5	55,6
Etkilenmedi	2	22,2
TOPLAM	9	100,0

Kadınların yaklaşık yüzde 45’inin ailesi meslek örgütünde görev almasını desteklemiş olmakla birlikte, ancak yüzde 22.2’sinin aile ilişkileri meslek örgütünde görev alma nedeniyle olumlu yönde etkilenmiştir. Görüşülen kadınlar olumlu etkilenmenin nedenlerini genellikle kendine güven kazanma, sosyalleşme vs. olarak sözlü bir biçimde ifade etmişlerdir. Yine yüzde 22.2’sinin aile ilişkilerinde ise olumlu ya da olumsuz bir değişiklik olmamıştır. Ailesinin meslek örgütünde görev almasına karşı çıktığı yüzde 55.6 oranında kadının, muhtemelen bu karşı çıkışa rağmen kadın meslek örgütünde görev aldığı için, aile ilişkileri olumsuz yönde etkilenmiştir.

Tablo-59: Siyasi Parti Tercihinde Etkin Olan Faktörler

	Frekans	Yüzde
Ekonomi programları	25	30,5
Siyasal programları	13	15,9
Siyasal güvenilirlik	18	22,0
Denenmiş partiye oy veririm	1	1,2
Aile olarak karar veririz	19	23,2
Eşimin verdiğiye veririm	3	3,7
Sandık başında karar veririm	3	3,7
TOPLAM	82	100,0
Cevapsız	2	
	84	

Her dört kadından biri, siyasi parti tercihlerinde aile olarak verilen karara uyduğunu ifade etmektedir ki, bu, daha geniş bir tartışma olmakla birlikte, Türkiye’de siyasi tercihin bireyselleşememesinin eczacılara da yansıdığını göstermektedir.

Tablo-60: Kadın Eczacıların Cinsiyet Algısı

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Görüşüm yok	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Eczacılık çalışma saatlerinden dolayı kadınlara uygun bir meslektir	27.4	23.8	2.4	17.9	28.6
Kadınlara ait işler okulda da kadınlarca yapılmaktadır	11.9	32.1	9.5	17.9	28.6
Eczacılık erkeklere uygun bir iş değildir	53.6	28.6	4.8	9.5	3.6
Hastalar kadın eczacıya kaba davranmaktadır	32.1	23.8	8.3	28.6	7.1
Kadın eczacı hastayla daha iyi iletişim kurar	3.6	7.1	6.0	44.0	39.3
Kadın eczacılar daha fedakardır	1.2	3.6	19.0	75.0	1.2
Evli kadınlar bekarlara göre avantajlıdır	26.2	22.6	13.1	28.6	9.5
İlaça yönlendirmede kadınlar daha etkisizdir	38.1	28.6	11.9	17.9	3.6
Muvazaalı eczane işletenlerin çoğu kadındır	16.7	27.4	16.7	28.6	10.7
Erkekler kadın yönetiminde çalışmakta zorlanmaktadır	21.4	23.8	23.8	21.4	9.5
Kazanç kadına aitse bile, mülkiyet eşinin olmaktadır	31.0	17.9	17.9	22.6	10.7
Erkeğin baskısı çalışma koşullarını olumsuz etkilemektedir	26.2	7.1	16.7	31.0	19.0
Kurumlarla ilişkide erkekler daha başarılıdır	22.6	7.1	3.6	41.7	25.0
Kadınlar meslek örgütünde görev almaktan çekinmektedir	13.1	3.6	7.1	53.6	22.6
Aile kız çocuğunun eczacı olmasını yatırım olarak görmektedir.	22.6	3.6	27.4	16.7	29.8